

DE TUINSPIEGEL

42e jaargang nummer 4
dec 2005
verschijnt 4 maal per jaar
de digitale versie gelijktijdig op internet

orgaan van de tuinbouwvereniging

“Buytentwist”
Bloemendaalseweg 185 C
2051 GA Overveen
www.buytentwist.nl

Inhoudsopgave

2	Colofon bestuur en commissies
4	Van de voorzitter
5	Bestuursmededelingen
6	AVVN Tuin-Trips & Tips
8	Heemplanten gezocht
9	van Blekerij tot Kwekerij op Buytentwist
12	Zaansblauw
13	Afscheid voorzitter kommissie NT
14	Meer tomaten door wilde genen !
15	Er zijn hier mense ... (nr. 3)
16	Mededelingen TOK
17	Groei & Bloei workshops & Lezingen
19	Winkelprijslijst

Omslag: Foto's van ons tuinencomplex gemaakt door Gerard de Vogel (B.16)

Kopij nummer 1-2006:

Voor 1 maart opsturen naar de Kleverlaan 162, 2023 JL Haarlem of naar tuinspiegel@buytentwist.nl
Plaatsing betekent niet dat de redactie het eens is met de inhoud. De auteur van een bijdrage is, en blijft, persoonlijk verantwoordelijk voor hetgeen hij, of zij, schrijft in zijn, of haar, bijdrage. Wij verwachten dat de inzenders de normale omgangs- en fatsoensregels in acht nemen en houden ons het recht voor om kopij niet te plaatsen. Alle tikfouten en wijzigingen voorbehouden

Van de voorzitter

In deze laatste Tuinspiegel van het jaar 2005 is het goed om even terug te kijken naar het afgelopen jaar. Een jaar waarin toch weer het een en ander is gebeurd. Het belangrijkste wapenfeit is toch wel geweest het gereedkomen en feestelijk in gebruik nemen van de nieuwbouw van ons clubhuis. Het werk waaraan een klein aantal leden veel vrije tijd en noeste arbeid in heeft gestoken. Maar het resultaat mag er zijn. Het is een fijn multifunctioneel clubhuis geworden, geen geklungel meer met toiletten die 's winters niet gebruikt kunnen worden en een betere outillage voor de winkel. Toch zou het clubhuisgedeelte zelf best wat meer gebruikt kunnen worden.

Verder zijn we begin dit jaar de onderhandelingen begonnen met de gemeente Bloemendaal vanwege het verlopen van het huidige huurcontract. Vanwege de huidige lage rentestand hebben we als optie naar voren gebracht om de grond van een deel van het B complex en het gehele C/D complex te kopen van de gemeente of anders een beter huurcontract te krijgen. Het huidige huurcontract is zeer ongunstig en wij betalen bijna 2x zo veel aan huur als andere tuinbouwverenigingen in de omgeving. Tot nu toe verlopen deze onderhandelingen uiterst moeizaam en het ziet er vooralsnog niet naar uit dat de gemeente bereid is ons de grond te verkopen voor de getaxeerde marktwaarde. De geschiedenis herhaalt zich: in 1992 dacht de toenmalige wethouder een slaatje te slaan uit de verkoop van het A complex. Toen stak de gemeenteraad daar een stokje voor! Misschien moet dat nu ook maar gebeuren.

Het bezoek van de bewoners van Oldenhove was weer een groot succes en van de gemeente Bloemendaal hebben we subsidie ontvangen om aanschaffingen te doen voor een dergelijk groot gezelschap. We hebben nu in ieder geval voldoende kopjes en glazen, ook voor andere doeleinden!

Bestuurlijk gezien hebben we dit jaar gelukkig versterking gekregen van Elbrich Fennema en Wim Post. Maar we hebben nog een opvolger nodig van vice-voorzitter Fred Dresens!

Op 26 november j.l. heeft de overdracht van een aantal tuinen plaatsgevonden. Naast het vertrek van enkelen heten we ook weer nieuwe leden welkom en hopen dat ze enthousiast hun tuinen oppakken en daar wat moois van maken en dat ook houden. Naast dit vertrek hebben we dit jaar ook twee leden verloren door overlijden, Anne Koens en Ton van Velzen. We hebben hen eerder al in dit blad herdacht.

Wat onze tuinen zelf betreft, de mooie nazomer werd gevolgd door een natte herfst, waardoor het winterklaar maken in veel gevallen niet mogelijk was. Mogelijk krijgen we nog enkele betere dagen in december.

Namens het bestuur wens ik u prettige feestdagen en een goed 2006. We hopen u allen te ontmoeten op de nieuwjaarbörrel op zaterdag 14 januari 2006.

Jaap Louwe Kooijmans

*B*estuursmededelingen

Openingsdagen winkel

De winkel zal van 17 december 2005 tot 17 januari 2006 gesloten zijn. (zie de de winkelbladzijde achterin). Daarna zijn de openingstijden als volgt:

Woensdag : van 14.00 - 16.30 uur – winkelier: ***Leo van Noort***

Zaterdag : van 10.00 - 12.00 uur – winkelier: ***Hans Stegeman***

Hekken dicht s.v.p.

Om het vandalisme op ons complex effectief tegen te gaan, verzoekt het bestuur U de hekken bij binnenkomst en vertrek weer te sluiten. Dit geldt voor wat de ingang aan de Dompvloedslaan voor de gehele dag en niet alleen voor 's middags en 's avonds zoals wel eens wordt gedacht. **De ingang bij het clubhuis is open voor bezoekers tussen 10.00 en 12.00 uur.** Daarna dient ook dit hek gesloten te blijven.

Nieuwjaars-receptie

Vorig jaar konden we geen nieuwjaarsborrel organiseren vanwege de nieuwbouw van het clubhuis. Die traditie gaan we weer voortzetten. U bent met uw partner van harte welkom. Maar niet alleen voor een borrel, ook de erwtensoep zal er weer zijn!

Plaats: **clubhuis**

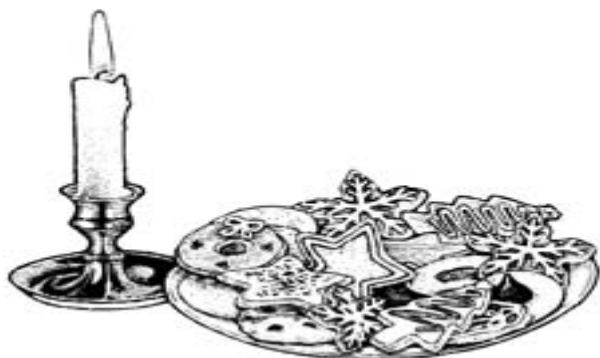
Tijd: ***zaterdag 14 januari 2006 van 15.00 – 17.00 uur***

Noteer alvast! → Algemene Leden Vergadering op maandag 27 maart 2005

Welkom nieuwe leden

Op zaterdag 27 november j.l. hebben we weer een aantal nieuwe kandidaat leden mogen begroeten:

A24	Mevr. T. Rumpff	B3	Mevr. A.C.M. van Zijl
A31	Mevr. Van der Linden	B6	Mevr. H. Breimer
A37	Mevr. N. H.M. Romeijnsen	B32	Dhr. A.P. Zonjee
A38	Dhr. R.D. Kok	C22	Mevr. C. Seite
A46	Mevr. J.C. Neijles		

*Het Bestuur en de Redactie wensen u prettige feestdagen
en veel tuinplezier in 2006*

. AVVN-Tuint(r)ips

• Kasteel Hoensbroek

Kasteel Hoensbroek is van **17 december 2005 tot 8 januari 2006** geheel in kerststemming. De kasteelvertrekken zijn versierd met historische kerstversieringen, de openhaarden branden en koude handen kunnen op de binnenpleinen worden verwarmd bij de vuurkorven. En in de Eetsael is de tafel feestelijk gedekt. Kasteel Hoensbroek, Klinkertstraat 118, Hoensbroek. Informatie: (045) 522 72 72 of www.kasteelhoensbroek.nl.

• Kerstmis op Paleis het Loo

Kerstfeest bij de Oranjes, hoe zou dat er uit zien? U kunt het zelf ontdekken op Paleis het Loo van **20 december 2005 t/m 8 januari 2006**. Met feestelijk gedekte tafels, kerstbomen, guirlandes, dennengroen en planten uit de Oranjerie wordt een indruk geboden van driehonderd jaar Kerstmis aan het hof.

Paleis Het Loo Nationaal Museum, Koninklijk Park 1, Apeldoorn. Openingstijden: dinsdag t/m zondag, op feestdagen en beide kerstdagen van 10.00-17.00 uur. Op nieuwjaarsdag gesloten. Toegang: € 9,- p.p.

Informatie: www.paleishetloo.nl of (055) 57 72 400.

• Winterwonderland

Kasteeltuinen Arcen heeft een speciale winteropenstelling van **25 t/m 30 december 2005 en van 3 t/m 8 januari 2006**. Het 32 ha grote landgoed biedt volop mogelijkheden voor een gevarieerde winterse wandeling. Voor kinderen is de mediterrane kas Casa Verde ingericht met Lego-junglefiguren. Bovendien kunnen ze meedoen aan een legobouwwedstrijd.

Kasteeltuinen Arcen, Lingsforterweg 26, Arcen. Openingstijden: 11.00-17.00 uur.

Toegang: € 8,- (volw.), € 4,- (4-14 jr.). Informatie: (077) 473 6020 of www.kasteeltuinen.nl.

• Sneeuwklorkjesfeest

Sneeuwklorkjes voor het uitkiezen op **23, 24 en 25 februari 2006** bij kwekerij De Boschhoeve. Maar ook andere bloeiende vroege voorjaarsbollen sieren de kramen zoals botanische krokussen, sneeuwroem en blauwe druifjes. Schud de winter van u af en wandel lekker dik ingepakt door het sneeuwklorkkenlaantje. Is het buiten koud, dan kunt u tijdens de verschillende lezingen weer helemaal opwarmen of gewoon een plaatsje zoeken bij de kachel.

Kwekerij/Tuin De Boschhoeve, Boshoeve 3, Wolfheze (bij Arnhem). Openingstijden: 10-17.00 uur, Toegang gratis. Informatie: www.boschhoeve.nl of tel. (026) 482 12 31.

• TuinIdee 2006

TuinIdee 2006, van **donderdag 2 t/m zondag 5 maart 2006** in de Brabanthallen te s-Hertogenbosch, staat geheel in het teken van "Buitenzinnenâ"™. Tuinliefhebbers kunnen hun ogen de kost geven in "het hof van het Beeldâ", proeven in "het hof van de Smaakâ"™, het gevoel van de eerste frisse lentedag ervaren in het hof van het Gevoel, genieten van stilte of juist van (vogel)geluiden in "het hof van het Geluid"™ en o zo belangrijk geuren van bloemen en planten opsnuiven in "het hof van de Geurâ"™. Workshops, lezingen en demonstraties completeren het geheel.

TuinIdee 2006, Brabanthallen, s-Hertogenbosch. Openingstijden: 2 en 3 maart 10.00-22.00 uur, zaterdag 4 en zondag 5 maart 10.00-18.00 uur. Toegang: € 12,00 (volw.), € 5,00 (4 t/m 12 jr.). Informatie: tel. (073) 629 32 39 of kijk op www.tuinidee.nl.

AVVN-tips voor de tuin

Beginnerstips

Wie straks voor het eerst begint met een moestuin, doet er goed aan zich alvast (in gedachten) voor te bereiden op de dingen die komen gaan.

Het tuinpad

Geen tuin kan zonder tuinpaden. Waar komen die te liggen? Welk materiaal heeft u daarvoor tot uw beschikking? Bedenk dat een hoofdpad zo breed moet zijn dat u er makkelijk met een volle kruiwagen overheen kunt lopen. Dan hebben we het al gauw over een breedte van 80 cm. De zijpaden kunnen gerust een stuk smaller zijn, een of twee voeten breed. Een pad kan bestaan uit aangestampte aarde (kan een modderboel worden bij nat weer), gras (mooi en het oogt heel natuurlijk, maar geeft in het seizoen wel veel maai- of knipwerk) of een vorm van (half)verharding.

De composthoop

Bedenk wat de beste plek is voor een composthoop of -bak. Plaats de bak niet in zware schaduw, zon of lichte schaduw is beter. Zorg voor voldoende manoeuvreerruimte rondom de bak(ken). Volle kruiwagens met tuinafval worden hier leeggestort en kruiwagens met compost moeten van hieruit weer makkelijk over de tuin uitgereden kunnen worden. Een compostbak is eigenlijk niet genoeg, dus als u er plek voor heeft, maak er dan gelijk drie: één voor een wachthoop, één voor compost die gereed is voor gebruik en één voor een hoop in aanbouw.

Het teeltplan

In een teeltplan (met plattegrond) legt u vast welke gewassen waar komen en gedurende welke tijd een teelt beslag legt op een bed. Zo maakt u voor uzelf inzichtelijk of er nog tijd en ruimte is voor bijvoorbeeld een voor- of nateelt. Radijzen of raapstelen zijn kort na het zaaien al oogstklaar, dus na zo'n teelt kunt u weer iets anders proberen. Wortelen of late aardappelen daarentegen staan lang op een bed en geven dus weinig ruimte voor een volgende teelt in hetzelfde jaar.

Vruchtwisseling

Dankzij een goed bijgehouden teeltplan kunt u het jaar daarop zien hoe u de gewassen zo kunt rouleren dat alles op een andere plaats komt dan in het voorgaande jaar. Denk niet "dat onthoud ik wel", want dat lukt u toch niet. Het rouleren van gewassen in de tuin noemt men de vruchtwisseling. Zo'n vruchtwisseling is hard nodig, want daarmee kunt u bodemuitputting en het uitbreken van ziekten en plagen voorkomen.

Aanschaf van zaad- en plantgoed

In de winter komen de zaadhandelaren en kwekers met hun nieuwe catalogi. Deze kunt u, vaak tegen een kleine vergoeding, thuisgestuurd krijgen. Ook zijn ze tegenwoordig vrijwel allemaal via internet te raadplegen. De keus is groot, al zult u voor biologisch geteeld zaad- en plantgoed wat langer moeten zoeken.

Een zakje zaad bevat vaak meer dan u in een seizoen kunt gebruiken, dus misschien is het een idee om samen met anderen zaden te bestellen. Overigens laten de meeste zaden zich goed wat langer bewaren (afhankelijk van de soort 1 tot 5 jaar).

DE BLOEMEN EN PLANTENTUIN

Dahlia's overwinteren

Zodra de eerste nachtvorst zich aandient, moeten dahliaknollen opgegraven worden, als u tenminste volgend jaar weer wilt genieten van al die mooie bloemvormen en kleuren. Maak de knollen zo goed mogelijk schoon en leg ze in een kistje met turf. Zet dit op een koele, vorstvrije plaats. Vanaf half april volgend jaar kunt u het kistje met de knollen buiten zetten, zodat de knollen kunnen afharden voordat u ze uitplant in de tuin.

Het belang van het blad

In de tuin vragen de bloemen vak de meeste aandacht, maar bladeren zijn zeker zo belangrijk voor de aanblik van, en de sfeer in, de tuin. Stelt u zich eens voor hoe de tuin er in de winter uit zou zien zonder het groen van de buxushaagjes. Of zonder het blad van de klimop, dat van vorm verandert naarmate de plant ouder wordt. De wintertuin kan niet zonder (groen) blad. Maar hetzelfde gaat natuurlijk op voor de herfsttuin (al die kleuren!), de zomertuin (rust tussen al die uitbundige bloeiers) en de lentetuin (fris jong groen aan kale takken). En dan hebben we het alleen nog maar over de bladkleur. Maar ook bladgrootte en bladvorm kunnen een bepalende rol spelen in de tuin. Met alleen maar kleine blaadjes of een wilde mix van allerlei bladvormen en kleuren creëert u, althans voor het oog, onrust in de tuin. Groter blad brengt rust, maar een tuin waarin uitsluitend groot blad wordt toegepast, kan weer een beetje overweldigend worden.

Juist omdat bladeren zo belangrijk zijn, is het goed bij aanschaf van planten, heesters en bomen, niet alleen te letten op de bloei, maar ook op bladkleur, -vorm en -grootte.

Kwetsbaar groen

Zolang het gras groeit, mag u blijven maaien, maar in de loop van de herfst kunt u de grasmaaier rust gunnen. Naar het gazon hoeft u even niet meer om te kijken. Bij regen, sneeuw of vorst moet u er zelfs niet meer op lopen, want dan beschadigt u het gras.

Winterrust

Een goede tijd om bladverliezende bomen en heesters te planten is in de winter, wanneer ze in rust zijn. Wacht met planten als de grond erg nat is (structuurbederf!) of als het vriest.

Heemplanten gezocht

Dankzij de inzet van een aantal enthousiaste vrijwilligers is het middenperk op het C – Complex nu gereed voor herinrichting. Het is de bedoeling om het perk zo aantrekkelijk mogelijk te maken voor alles wat scharrelt, fladdert, zoemt en zingt. Dat kan door er planten in te zetten, die van nature ook in deze omgeving voorkomen: inheemse planten, ook wel heemplanten genoemd. Het perk is nu bijna leeg. Vandaar onze oproep. Heeft u nog iets over, moet u toch gaan uitdunnen, of kunt u wel een paar stekjes missen, laat het ons weten. U kunt mailen (else.sarlet@12move.nl) of een briefje in ons tuinhuisje schuiven. Struiken zijn het best in de winter te verplaatsen, planten die 's winters afsterven het best in het voorjaar. Met al die nieuwe plantjes wordt het een heerlijke plek, waar ieder kan komen wegdromen bij het zacht zoemende geluid van een zingende veenmol (of 'n ander beestje). Alle heemplanten zijn welkom. Om wat ideeën op te doen voor de winter hieronder vast een lijstje met o.a. waardplanten voor vlinders. Dat zijn planten, die vlinders nodig hebben voor hun voortplanting. Verder willen we graag een muurtje aanleggen, wie weet komt er een zandhagedis in wonen! Heeft u daar misschien nog wat flagstones voor? Alvast hartelijk dank namens:

Irene Schaepman C20, Elke Brombey C08/C12, Machteld Cohen Stuart C06, Else Sarlet C07, Riet David C16, Gerrie Koelemij B08, Hanneke van Everdingen B07.

- Sleedoorn
- Sporkehout
- Wegedoorn
- Hulst
- Klimop
- Meidoorn

*V*an blekerij tot kwekerij op ons tuincomplex

Op de gronden van ons tuincomplex Buytentwist, waar we allemaal enthousiast tuinieren, zijn al vele tuinders ons voorgegaan. Toch is dat niet altijd het geval geweest. Eeuwen geleden hadden deze gronden een totaal andere bestemming. Vanaf het einde van de 16de eeuw tot ver in de 19de eeuw, bleekte men er het geweven linnen en gesponnen garen. Deze blekerijen lagen voor een groot gedeelte vanaf de Bloemendaalseweg tot aan de Delft, verspreid over de dorpen Bloemendaal en Overveen. Het was de belangrijkste tak van nijverheid hier in de regio. De naastliggende Dompvloedslaam dankt er zijn naam aan want in de 17de eeuw noemde men de omgeving 'De Dompelhoek' of 'De Dompvloed', dat wil zeggen het dompelen van het linnen in verschillende baden tijdens het bleken.

Blekerij Buytentwist

Een garenblekerij ter hoogte van ons tuincomplex eind 18de eeuw. Links zien we het woonhuis op de blekerij met in het midden de blekers die het garen met de hoosspaan aan het besproeien zijn. Op de kruiwagen liggen een aantal strengen garen opgestapeld. Op de achtergrond het dorp Bloemendaal met van links naar rechts: Kleverlaan, Sparrenheuvel, Hartenlust en de hervormde kerk aan het Kerkplein (Schoorsteenstuk, Frans Hals Museum).

Blekerij Kleverlaan

Gezicht van het hoge duin over de Kleverlaan richting Haarlem. Uiterst links het herenhuis van Hartenlust. In het midden de Bloemendaalseweg. Rechtsonder wordt het gebleekte linnen op de droogberg gedroogd. Op de achtergrond rechts de blekerijen in de omgeving van de Dompvloedslaam. (Aquarel door Jan de Beijer, 1746)

Herinneringen

Het komt wel eens voor, dat tijdens het spitten op een van onze tuinen, een herinnering uit die blekerstijd naar boven komt. Bedoelt wordt bijvoorbeeld een klont blauw-grijze aarde of substantie. Dit vreemde spul is dan een restant van het gebruikte blauwsel, dat tijdens het bleekproces is gebruikt om het linnen of garen een extra witte tint te geven.

Een andere vondst op ons complex dat jaren geleden aan de oppervlakte kwam was een enorme holle boomstam van zo'n drie meter lengte. Die was gebruikt door de blekers als waterdoorloop naar een andere sloot via een dam. Ook zijn er houten schotten en palen gevonden die dienden als beschoeiing voor de blekerssloten. En zo is er ook nog

de vitrine in het nieuwe clubhuis met allemaal opgediepte voorwerpen uit vroeger tijden zoals munten, kleipijpen, fruitboomnamen en dergelijke, alles nagelaten door onze voorgangers.

Op de blekerij

Hoe het er aan toe ging op zo'n blekerij leest U in de volgende, beknopte werkwijze. Het doel van het bleekproces was om het grauwe linnen en garen een zuiver witte kleur te geven. Om zo'n blekerij te exploiteren was men afhankelijk van schoon helder (kwel) water uit de duinen en dat was in deze regio ruimschoots aanwezig. Het was seizoenarbeid dat duurde van maart tot oktober voor zowel mannen als vrouwen. De bleekvelden zagen er uit als gewone weilanden alleen waren die met gietsloten doorsneden. De vele onderdelen in het proces speelden zich op de blekerij, zowel binnen als buiten af.

Een zo'n behandeling was dat het linnen of garen op het bleekveld verschillende keren werd uitgespreid om het met een houten hoosspaan met water uit de gietsloten te besproeien. Andere behandelingen in het proces vonden binnen in de gebouwen plaats. Daar stonden grote wasbakken en ketels waar het linnen of garen met zeep, karnemelk, loog en blauwsel werden behandeld. Als het linnen en garen na de vele behandelingen zuiver wit was geworden werd het als laatste naar de 'droogberg' gebracht. Dat was een hoger gelegen duin waar het door de wind werd gedroogd. Vervolgens werd het nu zuivere witte linnen of garen weer terug naar de opdrachtgever gestuurd.

De klad erin

In de 18de eeuw waren er bij de blekerijen al tekenen van verval te zien in de eens zo belangrijke tak van nijverheid. Maar toen de 19de eeuw aanbrak zette het verval zich sterk door. De oorzaak was de komst van chemische bleekmiddelen die het oude bleekproces aanmerkelijk versnelde en er kwam ook nog concurrentie uit het buitenland. Veel van de niet meer gebruikte bleekvelden kregen de bestemming van weiland, tuingrond of deze werden opgekocht door landgoedeigenaren die er hun hofstede mee gingen uitbreiden. Laatstgenoemde geval speelde zich gedeeltelijk af op het gedeelte ten westen van ons complex tot aan de villa Buytentwist aan de Bloemendaalseweg. Een ander aantal blekers, die de bui zagen aankomen, schakelden over op het kweken van bloembollen op hun voormalige bleekvelden. Achteraf een gat in de markt. Een voorbeeld

van deze bollencultuur vond plaats op het terrein van onze buurman de heer A.K.Muller van 'De Omval' (zie de **Tuinspiegel van Kerstmis 2004**) Zo is na heel wat eeuwen arbeid op ons tuincomplex het bleekveld geëvalueerd tot tuingrond. Laten we hopen dat dit nog jaren het geval mag zijn.

Transcriptie over de verkoop van de gebouwen op een garenblekerij in de Dompelhoek (Dompvloed) te Overveen op 21 mei 1664.

Wij Josias van Dijkster Sclent Jacobs Voorias
 Ende Hannu van Tetrode, Altesbeerghe Ende Hoghtling
 fanch = oncos ende vlenius dat roep = is ge com
 Ende Gecompanceert is, In eigenen persoon den Eensamen
 Lijcas Grijspaert Ende tot eens wijen Gijger
 Gesagen gecedeert Ende tot eens wijen Gijger
 Gecompanceert is te heere bij des, aen de Eensamen
 Wiggert Fransz. een opstal van het woonhuijs
 packhuijs, melckhuijs, turfschuur, loochhuijs
 spoel ende een hutte aent end van het veld
 van de bleckerij laatst oft tegenwoordig
 gebruikt oft bewoont werdende bij Evert
 Thonisz garenblecker staende op de grond
 van Cornelis Willemsz. en ten dele op
 het land van Isbrand Jansz. Pronck in de
 'Dompelhoek' in de banne van Tetrode
 (Overveen) te Overveen op 21 mei 1664.
 laet ledere, mit betaelde daentijge
 voor gijns de sijn van gendeert ditz ende
 taentijge ca. gilden tot de grooten vlaten
 vrieck vrie golt, volgent de gijngedent
 daer vanden loopen teken tot sijn vord
 vord geprepareert, Ende vord volgent ende
 in conformite van = end Gijst daent
 int regisre folio 119, tot de welck indese
 ten vord vord geprepareert, Van welck
 vord: Wic coppingl ende = vord vord
 bij comparant door lands vord vord: Wiggert
 Fransz. ten vord vord vord, vord ende vord
 betaelt te sijn, den lere penning mollen

Het gemarkeerde gedeelte geeft de volgende tekst:

“Luijcas Grijspaert ende bekende vercocht, opgedragen, gecedeert ende tot eene vrijen eijgen getransporteert te hebben bij dese aen de eerzame Wiggert Fransz., een opstal van het woonhuijs, packhuijs, melckhuijs, turfschuur, loochhuijs, spoel ende een hutte aan het end van het veld van de bleckerij laatst of tegenwoordig gebruikt of bewoont werdende bij Evert Thonisz., garenblecker, staende op de grond van Cornelis Willemsz. en ten dele op het land van Isbrand Jansz. Pronck in de 'Dompelhoek' in de banne van Tetrode (Overveen)”.

Wim Post.

Zaansblauw

In Westzaan was sinds 1701 een bedrijf gevestigd dat was ingericht voor het vermalen van verpulverd kobaltglas tot de vereiste fijnte, maar waar tevens het hiervoor benodigde kobaltglas werd vervaardigd. Het malen geschiedde op de molen “De Blauwe Hengst”, terwijl het glas werd geproduceerd in de ernaast gelegen glashut (vgl. die Hütte = de smelterij). Voor het vervaardigen van het kobaltglas had men kobaltoxide nodig dat werd betrokken uit Duitsland, voornamelijk uit Saksen (Ertsgebergte), voorts uit Thüringen en het Zwarte Woud. De inkoop liep via Amsterdamse handelshuizen, die hierin waren gespecialiseerd.

*Ingang oude kobaltmijn, thans beschermd monument.
(Ertsgebergte)*

Kobalt is een metaal dat nimmer in gedegen toestand gevonden wordt omdat het altijd met arseen, zwavel, zilver, bismut etc. verbonden is. Het delven van het kobalterts werd door tientallen kleine mijnbouwbedrijfjes uitgeoefend. Het gewonnen erts werd in watermolens met een stampinrichting tot kleine brokken verpulverd. Hierna volgde het zogeheten roosten, waardoor het kobalt oxideerde en de zwavel verbrandde terwijl men het arseen voor het grootste deel, door de bijzondere constructie van de oven, kon laten neerslaan in ijzeren pijpen.

De roostovens werden gestookt met houtskool tot een temperatuur van 950 graden C. Als het kobalt voldoende

was geoxideerd stortte men de hete massa in water, met als gevolg dat het kobaltoxide door “thermo-shock” tot een grof soort poeder uiteenviel, dat bijna zwart van kleur was.

Dit eindproduct “zaffer” genaamd (een Arabisch woord) was één van de grondstoffen die door het Westzaanse bedrijf werden toegepast voor de vervaardiging van **blauw glas**. Het glas werd tot een microfijn poeder gemalen, dat werd gebruikt voor verf, glazuren, optisch bleken etc.

Zaffer bestond uit ca 70% kobaltoxide en voorts nog resten arseen en andere metalen.

Het kobaltblauwsel voldeed uitstekend maar was duur, zo duur dat men naar alternatieven begon te zoeken.

Het was de Fransman Jean-Baptiste Guimet die in 1828 de eer, kon opstrijken met het **ultramarijn blauw**, een tot op de dag van vandaag betwiste uitvinding. Guimet bereidde zijn ultramarijn als volgt: In een hittebestendige kroes werden de grondstoffen, klei, soda en zwavel plus een reduceermiddel gedaan. De kroes werd vervolgens dichtgesmeerd met klei, behoudens een kleine opening voor het laten ontsnappen van gassen. De kroes werd vervolgens verhit tot 800 graden C., waarna hij de temperatuur liet zakken. Wanneer de temperatuur een waarde bereikte lager dan 500 graden C. werd wat lucht toegelaten dat kleurversterkend werkte. Na afkoeling werd het ultramarijn gespoeld met water en gemalen tot poeder.

De Westzaanse bewoners zullen zeker veel hinder hebben ondervonden wanneer de oven in bedrijf was, om van gezondheidsklachten maar niet te spreken...

En de vermaarde **Westzaanse blauwpopjes** voor de laatste spoeling van de was op maandag? Die werden gemaakt van ruim 90% soda gemengd met een beetje ultramarijn dat een zeer sterk kleurende werking heeft

Bron: kopie uit het blad "Zaans Erfgoed", het vervaardigen van optische bleekmiddelen etc.

door *Martin de Gruijl*

EEN LAATSTE BERICHT VAN DE VOORZITTER VAN DE COMMISSIE NATUURLIJK TUINIEREN

Toen vorig jaar mijn man plotseling overleed en voor mij de wereld instortte, had ik aanvankelijk het plan dan ook de tuin maar op te zeggen. 'Neel!' riepen vrienden en familie, 'dat is nou juist één van de dingen die je het liefste doet, die moet je aanhouden!'

Het was eind juni, de bessen waren rijp, dus uiteindelijk heb ik die geplukt en tot jam verwerkt, en ook de kwee-appels, de bramen en de mispels. Maar voor heel veel meer had ik de tijd niet meer. Paardestaart en zelfs wat zevenblad zagen hun kans schoon: struggle for life, survival of the fittest!

En ze hebben natuurlijk gewonnen; als je het al sinds het Carboon (300.000.000 jaar geleden) weet vol te houden, ben je natuurlijk hartstikke 'fit'!

Met bloedend hart, maar toch ook wel een beetje opgelucht door de last die nu van mijn schouders valt, ben ik afscheid van mijn tuin aan het nemen – en van alle dieren, die er huizen! Zoals het roodborstje, dat al meteen kwam kijken bij het leegmaken van de compostbakken, of de bosmuizen, die verscholen onder de paardestaarten in de bessenkooi blijkbaar in alle rust de rozenbottels hadden opgepeuzeld, want bij de stam van elke Jostabes lag een bergje schillen en nog wat pitjes. Of de padden, die in de loop der jaren in steeds grotere aantallen op jacht gingen tussen de volwassen wordende 'wilde weide'.

Het bouwen van een stenenhoop om ze veilig in te laten overwinteren moet ik nu maar aan mijn opvolgster overlaten...

Ook de commissie natuurlijk tuinieren moet ik vaarwel zeggen. Ondanks alle narigheid hebben we kans gezien toch nog iets van de grond te tillen, samen met een m/v of tien gedreven natuurlijke tuinierders. De bijen- en vlindertuin op het C-complex is onder handen genomen en kan opnieuw worden ingeplant, nu met vooral inheemse bijen- en vlinderplanten.

En we zoeken 'natuurlijk' vers bloed voor de commissie! Want zonder een actieve commissie komt het natuurlijke tuinieren niet voldoende van de grond en zullen we onze stippen verliezen.

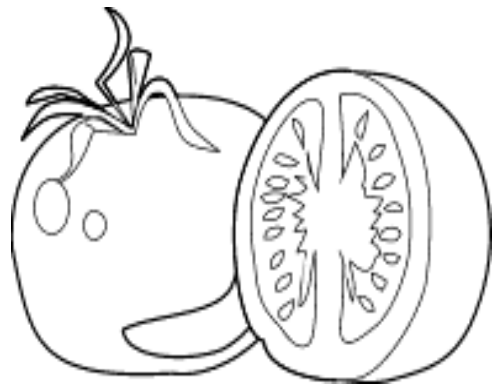
De 'slootkant' moet goed beheerd blijven en de bijentuin gekoesterd. Met op iedere tuin dan ook nog wat ruigte, struiken (een *Boom* wellicht?...) wordt het voor de dieren dan nog beter toeven op Buytentwist. En van hen moeten we het hebben; wie anders zullen ons helpen als we niet willen spuiten? In Engeland zeggen ze dan ook: 'work *with* Nature, not *against* her!' en zo is het maar net. Meld je dus in groten getale bij het Bestuur!

Ik wens alle medetuinders een groene en bloemrijke toekomst toe met een oog voor alle dieren die ook op Buytentwist wonen. Dan komen die grote gele kwikstaart, die ik zaterdag 26 november zag en die groene specht die aan het roepen was, graag langs.

Het ga jullie en hun goed!

Els de Rue.

Meer tomaten door wilde genen

De tomatenopbrengst in de kas kan verrassend genoeg aanzienlijk worden verhoogd door de planten te kruisen met de wilde tomaat. Deze nieuwe ontwikkeling in de plantenveredeling levert verbluffende resultaten op, zo ontdekte de Kameroense promovendus Sylvestre Manga Owona. De nieuwe lijnen produceren soms tot twintig procent meer opbrengst. En dat hoeft niet ten koste te gaan van de smaak

Voor veredelaars is het een beetje contra-intutief. Als je een plant met grote vruchten kruist met een die kleine vruchten heeft, dan verwacht je niet dat je uiteindelijk een plant overhoudt die nog grotere vruchten produceert, erkent dr. Pim Lindhout, tomatenonderzoeker bij de leerstoelgroep Plantenveredeling en copromotor van Owona. Er is volgens hem sprake van een new wave in de plantenverdeling. Het inbrengen van wild bloed kan een cultuurtomaat een flinke injectie geven. Om mij heen hoor ik al claims van zeventig procent hogere opbrengsten, of nog meer. Dankzij merkergestuurde selectie kunnen we nu ook heel gericht sturen op gewenste eigenschappen als vruchtproductie, resistentie, een sterkere groei of een betere smaak. Als je het slim aanpakt hoeft een grotere productie dus niet ten koste te gaan van de smaak, aldus Lindhout.

De nieuwe manier van veredeling, die in Wageningen voor het eerst is toegepast in de resistentieveredeling van sla, maakt gebruik van een combinatie van klassieke en moderne technieken. De eerste stap is heel traditioneel. Een gecultiveerde tomaat wordt bestoven met het stuifmeel van een wilde verwant: Owona gebruikte hiervoor de gedateerde Nederlandse kastomaat Moneymaker en de goed kruisbare wilde tomatensoort *Lycopersicon pennellii*. De verkregen hybride die er niet echt veelbelovend uitziet wordt dan meerdere keren teruggekruist met de kastomaat. Bij deze terugkruisingen wordt met behulp van genetische merkeranalyse steeds geselecteerd op de aanwezigheid van een enkele gewenst wild chromosoomsegment en juist op de afwezigheid van ander genetisch materiaal van de wilde verwant. Na vier generaties worden zogenaamde teruggekruiste inteeltlijnen verkregen, waarin nog maar n wild chromosoomsegment aanwezig. Door een verzameling van verschillende lijnen aan te leggen kan de invloed van alle wilde genen in de genetische achtergrond van de kastomaat bestudeerd worden. Verschillen in de prestaties van de planten worden daarbij veroorzaakt door de aanwezigheid van het vreemde chromosoomsegment of door de afwezigheid van het vervangen segment van de kastomaat.

Owona ontdekte in zijn analyses dat de lijnen aanzienlijk kunnen verschillen in biomassaproductie en vruchtopbrengst. Een aantal lijnen is extra interessant omdat daarbij een relatief groot deel van de biomassa wordt omgezet in de vrucht, het product waar het bij tomaten om gaat. Lindhout: Meer opbrengst per plant blijft interessant voor de kasteelt, omdat het betekent dat je per eenheid product minder vaste kosten hebt en minder gas hoeft te verstoken. De uitdaging is nu om die gunstige eigenschappen in te brengen in tomatenrassen die in de hedendaagse kasteelt worden gebruikt. Die hebben al iets meer wild bloed dan het oude ras Moneymaker. Eigenlijk doen we niet veel meer dan de genetische verarming terugdringen die al duizenden jaren geleden is begonnen toen de tomaat werd gedomesticeerd. Kasplanten hebben zeker baat bij meer biodiversiteit.

Het promotieonderzoek van Owona maakt deel uit van het onderzoeksprogramma Rassen onder glas met minder gas, dat zich richt op het verkrijgen van meer energie-efficiënte gewassen voor de teelt onder glas.

Er zijn hier mènse.....nummer 3

(voor nummer 1, zie het lentenummer 2005) (voor nummer 2, zie het herfstnummer 2005)

Op de laatste van de prachtige zomers dagen die wij in november van dit jaar hebben mogen meemaken, bezoek ik Buytentwist. Bij het hek aan de Dompvloedslaan zingt de roodborst, ben benieuwd of hij op die plaats in de komende maanden zal blijven. Het is wel de aard van een roodborst om ook in het winterseizoen er een vaste plek op na te houden en door luid gezang de concurrentie duidelijk te maken dat het terrein voor de komende maanden bezet is. De vorige winter, tot diep in het voorjaar zong een roodborst in een boom tegenover ons huis op de Zijlweg bij dag en nacht en dat nog wel aan een drukke weg. In de bomen tegenover het clubhuis kwinkeleren een troep sijsjes, druk bezig de elzenproppen na te pluizen op zaadjes.

Onze tuin ligt er, dank zij het werk van onze vriend Jan, schoon en vrij van onkruid bij, de inhoud van de beide compostsilo's is al over de tuin verspreid en weggewerkt. Als je in de loop van het jaar je GFT afval zélf verwerkt, op de manier die ik in de eerste aflevering heb beschreven, ben je aan het eind van het jaar zo maar ruim 1 m³ aan kompost rijk die je geen cent heeft gekost!

Zo tegen het eind van het jaar verheug ik mij altijd op de komst van de tuincatalogi, en de eerste is net binnen, de kleurrijke catalogus van Sluis. Tuincatalogi zijn voor mij kostelijke winterlectuur: wat is er voor nieuws aan groente- en bloemen zaden. Voor zover mogelijk trachten wij groenten en bloemen zélf te zaaien, niet dat er al vroeg in het voorjaar geen voortreffelijke jonge planten te koop zijn, maar wat wij plegen te kweken is meestal niet als plant te koop,

Zoals beloofd zou het in dit artikel gaan over het zaaien en daar gaan we dan. Voor het zaaien heb je, als je vroeg in het jaar gaat zaaien, een min of meer grote, te verwarmen ruimte nodig. Die ruimte kan een bloempot zijn afgedekt door een plaatje glas en geplaatst op de vensterbank waaronder zich een verwarmingsradiator bevindt. Maar bedenk dat je bij het zaaien te maken hebt met een aantal factoren zoals de temperatuur, de belichting en de vochtigheid van de zaaigrond. Hoe meer (niet bedoelde) variaties in die factoren optreden, des te meer kans bestaat er op mislukking. Als je vroeg in het jaar zaait en als het opkweken van planten een hobby van je gaat worden, is een propagator met verwarming een ideale oplossing, die apparaten zijn er in diverse maten en prijzen.

Voor het zaaien heb je bakjes nodig en plaatjes glas waarmee ze kunnen worden afgedekt, een houten saté pen, steetiketten en zaai/verspeengrond. Kunststof margarinebakjes zijn uitnemend geschikt als zaaibakjes. In de handel zijn kunststof zaai/verspeen stokjes, maar die zijn veel te dik, een dunne houten saté pen van zo'n 20 cm lengte voldoet prima. Zaaigrond dient uitermate rul en luchtig te zijn en niet dicht te slaan, d.w.z.: na korte tijd door een groene laag te worden bedekt. Zaaigrond moet water goed kunnen vasthouden. Als zaaigrond prefereer ik Jongkinds zaaigrond dat ik in Aalsmeer haal, dat is zaaigrond die door de kwekers wordt gebruikt (*) Die grond is luchtig en vermengd met Vermiculite, dezelfde grond gebruik ik ook bij het verspenen. Hoe te zaaien: vul een bakje losjes met zaaigrond en klop het bakje enkele malen met de onderkant op een vlakke ondergrond, daardoor klinkt de grond enigszins in. Strijk het oppervlak vlak en egaliseer het oppervlak door met de onderkant van een leeg doosje, de grond éven aan te drukken. Vermijd het gebruik van kracht, de grond moet zo luchtig mogelijk blijven. Ga er vervolgens heel even met een fijne broes over heen. Nu kan je het zaad vanuit een zakje, beter vanuit een zaadstrooier, uitzaaien. In de regel heb je maar een heel klein beetje zaad nodig. Op een bed van 1.20 meter komen 4 sla/andijvie in een rij! Geef de zaadjes de ruimte, dat maakt straks het verspenen gemakkelijker. Druk de zaadjes met de punt van de saté pen tot éven onder het oppervlak en sluit het gaatje. Vervolgens het bakje met een fijne broes bevochtigen en een naam etiket aan de rand steken. Gaat het om heel grote zaden of om bonen, dan doe ik minder grond in het bakje. Ik leg dan de boon op de zaaigrond en bedek de boon met ongeveer 1 cm Brekerszand, dat is scherp zand met grove korrels. Ik meen dat ik op deze manier minder last heb van schimmelen van de zaden. Zet het bakje tenslotte op de daartoe bestemde plaats en kijk op zakje naar de zaaitemperatuur, vaak ligt die tussen de 20 en 25 Celcius. De temperatuur gaat naar beneden zodra de zaden beginnen te kiemen.

Een bijzonder substraat is Cocopeat, dat bestaat uit fijne kokosvezels. In tegenstelling tot turf kan Cocopeat na uitdroging water met gemak opnieuw opnemen. Het is goed bruikbaar als potgrond of als een materiaal om te vermengen met potgrond en het is zeer goed te gebruiken als zaaigrond als het gaat om zaden met een lange kiemduur. Staat bij het zaad vermeld dat het om een lichtkiemer gaat, dan dienen de zaden niet afgedekt te worden, in het andere geval bedekken we het glas met een stuk krant. Gaan de zaden ontkiemen, vaak een kwestie van een paar dagen, dan moet het kuipje koel en licht worden weggezet. Licht is hoogst belangrijk, bij een tekort groeien de plantjes iel uit! Is er een duidelijke aanzet/groei van de echte bladeren te zien, dan de zaailingen verspenen. Een goed onderkomen voor te kiemen zaden en verspeende zaailingen zijn Jiffypotjes in een uitvoering van 12 stuks in een strip groot ongeveer 12 / 34 centimeter. Je kunt bij tuincentra vaak gratis gebruikte plastic trays krijgen waarin plaats is voor 2 blokken Jiffystrips, in totaal is er dus voor 24 plantjes plaats in een tray. Giet – voordat je de Jiffypotjes gaat vullen - een laagje heet water in de potjes en gooi weg wat na een uur niet is opgenomen. Na afkoeling de potjes vullen met de Cocopeat of de zaai/verspeen grond. Prima alternatieven voor Jiffypotjes zijn kleine vierkante kunststof potjes, ga daarvoor naar de winkelier.

Hoe te verspenen: steek de punt van de pen diep in de grond naast een zaailing, en wip de zaailing omhoog. Prik nu een diep gaatje in de grond van het potje daar waar het plantje moet komen te staan, pak de zaailing voorzichtig beet aan het uiteinde van een kiemblad en leg hem naast het gaatje. Met de punt van de pen dwars op de wortelsliert vlak onder de basis van het steeltje, druk je nu de sliert wortels samen met het steeltje de diepte in, tot aan de onderkant van de beide kiembladen! Je zult ervaren dat je heel vaak op deze manier het plantje de diepte in kan laten verdwijnen, zonder dat je tevoren een gaatje hebt geboord, mits de zaai/verspeengrond maar goed rul is. De volgende dagen voorzichtig water blijven geven d.m.v. de fijn afgestelde broes van een plantenspuit. Nog een tip: werk je met jiffypotjes en is de tijd van het planten aangebroken, maak dan een plantgat met een z.g. bollen planter waarin je het potje zet, dan verstoor je de structuur van de grond niet.

Aan het einde gekomen van mijn verhaal realiseer ik mij dat veel onbesproken is gebleven, ik heb mij moeten beperken tot het geven van enkele richtlijnen. Zijn er evenwel onderwerpen die u interesseren en waar u meer van zou willen weten, wend u dan tot de redactie van dit blad.

(*) Gebrs. Eveleens b.v. Oosteinderweg 391 1432 AZ Aalsmeer.

A.A. Botter. Tuin A 22

MEDEDELINGEN VAN DE TOK

Door het natte weer in augustus is er op veel tuinen nogal achterstallig onderhoud ontstaan. Naar aanleiding hiervan willen wij u melden wat er staat in het tuinreglement over de paden, greppels en slootkanten

Wist U dat

- ✓ het pad aan de voorkant goed moet kunnen worden belopen en dat betekent geen overhangend gewas
- ✓ het pad aan de voorkant onkruidvrij moet zijn en -als het aanwezig is – het gras gemaaid moet zijn
- ✓ het westpad - over de gehele lengte – goed moet kunnen worden belopen en dat betekent ook geen overhangend gewas, noch aan de oostkant van uw tuin, noch aan de westkant
- ✓ het westpad onkruidvrij dient te worden gehouden
- ✓ bij tuinen die aan een sloot achter de tuin grenzen, dient de achterste meter van de bouwstrook geheel vrij te blijven van opstallen, materialen, bomen en struiken. Voor wat bomen en struiken betreft geldt dat dit niet van toepassing is op bomen en struiken al aanwezig op het moment dat het lid de hem toegewezen tuin aanvaardde. Dit laat onverlet dat het lid verantwoordelijk is voor het

tijdig snoeien van deze bomen en struiken en aansprakelijk is voor eventuele schade die veroorzaakt wordt door het nalaten hiervan

- ✓ compostbakken 1 meter uit de slootkant moeten blijven en als dat niet het geval is dat dan de compostbak verplaatst moet worden

En dan nog dit: het tuinseizoen is geëindigd op 1 november; dat wil zeggen dat dan alle losse tuinmaterialen (zoals bijv. tonkinstokken) moeten zijn opgeruimd.

De TOK realiseert zich dat sommige afspraken misschien veel werk kosten maar wij willen u verzoeken bovenstaande uit te voeren.

Anneke de Vries, namens de TOK

Programma KMTP Groei & Bloei

Afdeling Bloemendaal & Omstreken
februari, maart en april 2006

Woensdag 8 februari geeft Wim Snoeier een dia- lezing over **Clematissen**.

KMTP leden gratis.

Aanvang 20.00 uur in Sociëteit Tinholt in Overveen.

Parkeren: Willem de Zwijgerlaan

Donderdag 2 maart geeft de heer W.Grimme een dia-lezing over **Planten in potten**.

Het onderwerp gaat niet alleen over kuipplanten (de orangerieplanten) maar ook over tuinieren in potten.

KMTP leden gratis.

Aanvang 20.00 uur in Sociëteit Tinholt in Overveen.

Parkeren Willem de Zwijgerlaan

Contactpersoon voor beide lezingen is Carla Ruigrok telf. 023 5257367

Donderdag 9 maart Workshop Snoeien

Vanwege de grote belangstelling is er ook dit jaar weer een korte snoeicursus.

Na het behandelen van de theorie gaan we in de Stadkweektuin snoeien.

Op deze locatie groeien veel planten, bomen en struiken die wij ook in onze tuinen hebben, er kan goed voorgedaan worden hoe in de praktijk gesnoeid wordt.

Locatie: NMC ter Kleef, Kleverlaan 9, Haarlem

Docent : Arjan de Pater

Aanvang: 13.00 uur tot 16.00 uur

Kosten : KMTP-leden E 12,50 niet leden E 15,00 Dit is incl. koffie/thee en een snoeigids

Parkeren: ter Spijtsstraat. Verzamelen bij rechte NMC ingang Kleverlaan

Zelf een snoeischaar meenemen.

Aanmelden bij contactpersoon: Thea Adegeest 023 5276357

Maandag 3 april Workshop Zaaïen en Vermeerderen

Het vermeerderen van planten uit je eigen tuin geeft veel voldoening.

Kwetsbare soorten blijven behouden, het is een goedkope manier om aan nieuwe planten te

komen van een soort die je wil uitbreiden, je kan eens iets weggeven en je past verjonging toe in je tuin. In deze workshop behandelen we de theorie van het scheuren, stekken, afleggen van planten en het nemen van wortelstekken. We gaan zelf zomerbloeiers zaaien in een container. De zaadjes kunnen in de kas van het NMC opkomen en daarna worden opgehaald om thuis te verspenen. De container mag ook na afloop van de workshop mee naar huis worden genomen.

Locatie : NMC ter Kleef, Kleverlaan 9, Haarlem

Docent : Arjan de Pater

Aanvang: 13.00 uur tot 16.00 uur

Kosten : Groei & Bloei-leden E 12,50 niet leden E 15,00.

Dit is incl. koffie/thee, een gids "Vermeerden" en zaaicontainer

Parkeren: ter Spijtsstraat. Verzamelen bij de receptie van NMC ingang Kleverlaan

Zelf meenemen: het zaad van 3 soorten 1-jarige zomerbloeiers

Aanmelden bij contactpersoon: Thea Adegeest 023 5276357

Nursery the Willows

Gespecialiseerd in aparte vaste planten

Tevens tuinontwerpen & beplantingsadviezen

**Vlaamseweg 8,
Haarlem
Tel 023 5248665**

**Geopend: maandag 09.00 – 18.00 uur,
vrijdag 09.00 – 18.00 uur,
zaterdag 09.00 – 17.00 uur**

Spekstraat 5
2011 HM Haarlem
tel. 023-5324961
fax 023-5519642

Zaadhandel Jan Roozen

- * zaden
 - groenten
 - bloemen
 - kruiden
- * pootaardappelen
- * bloembollen
- * meststoffen
- * klompen - laarzen
- * gewasbescherming

roozen@wanadoo.nl
www.janroozen.com

Spekstraat 5

2011 HM HAARLEM

Zaadhandel Jan Roozen

V. Schertzer & Zoonen

T: 023 5324961

F: 023 5519642

Buytentwistleden tot 50% korting indien besteld vóór 1 maart